

Verkiezingsprogramma Democraten '66

Nieuwe spelregels

1. Rechtstreekse verkiezing van de minister-president.
Het in Nederland onmisbare compromis moet plaatsvinden vóór de verkiezingen. De kiezers moeten, voor zij naar de stembus gaan, weten wat de konsekventies van hun stem kunnen zijn.
2. Een moderne vorm van districtenstelsel in plaats van het onbevredigende kiesstelsel van nu.
Een moderne vorm van districtenstelsel zal de band tussen de kiezer en zijn volksvertegenwoordiger versterken. Daarmee wordt ook de invloed van de kiezer versterkt.
3. Benoeming van de burgemeester op voordracht van de gemeenteraad.
Op den duur zal de burgemeester rechtstreeks door het volk moeten worden gekozen.
4. Afschaffing van de opkomstplicht bij de verkiezingen. Het stemmen is een recht, en niet een plicht.
5. Opheffing van de Eerste Kamer. Want dubbele behandeling van wetsontwerpen werkt vertragend.
6. De burgemeester moet verantwoording afleggen aan de gemeenteraad over zijn gehele beleid, dus ook over zijn politiebeleid.

Versterking van de positie van het Parlement

1. Het Kamerlidchap is een volledige dagtaak. Daarom geen burgemeesters of gemeentesecretarissen meer in de Tweede Kamer.
2. Een bij de wet uitgewerkt instituut van "hearings" moet worden ingevoerd.
Ieder burger moet in principe in de gelegenheid zijn zich in het openbaar voor een parlementaire commissie over een wetsontwerp te uiten. Het Parlement moet bovendien de mogelijkheid hebben ministers en hoofden van diensten, instellingen en bedrijven in het openbaar te horen.
3. Betere parlementaire contrôle op organisatie en doelmatigheid van het overheidsapparaat.
Daartoe zal een vaste parlementaire commissie moeten worden ingesteld met verstrekkende bevoegdheden.

Vernieuwing en uitbreiding van de vrijheidsrechten

De vrijheid van de burger dreigt steeds meer in het gedrang te komen. Daarom is het noodzakelijk dat onze grondwet, duidelijker en uitgebreider dan thans, de vrijheidsrechten van de burger vastlegt. De volgende rechten moeten in de grondwet komen:

1. Vrijheid van meningsuiting naast de bestaande vrijheid van drukpers.
Een vrije uiting van meningen zonder voorafgaande censuur (zoals een spreekverbod door de burgemeester), maar met ieders verantwoordelijkheid voor de wet. De rechter kan achteraf vaststellen of de wet is overtreden.
2. Vrijheid van demonstratie naast het bestaande recht op vereniging en vergadering.
De huidige praktijk, waarbij burgemeester of politie van te voren toestemming moet geven voor een demonstratie, is in strijd met de vrijheid van de burgers. Als een demonstratie achteraf in strijd met de wet blijkt te zijn, dan horen de deelnemers zich daarvoor achteraf (zoals bij elke overtreding van de wet), voor de rechter te verantwoorden.

3. Vrijheid van levensbeschouwing naast de bestaande vrijheid van godsdienst. Geen enkele geestelijke stroming kan aanspraak maken op bijzondere bescherming door de overheid.

4. Onschendbaarheid van het telefoongeheim naast de bestaande onschendbaarheid van het briefgeheim.

Deze onschendbaarheid dient te gelden voor de telefoon en alle andere vormen van communicatie via openbare kanalen. Hierop mag alleen inbreuk worden gemaakt op last van de rechter in door de wet te noemen gevallen.

5. Het recht op gemotiveerd antwoord naast het bestaande recht om een schriftelijk verzoek in te dienen.

Vertegenwoordigende lichamen moeten petities, door een bepaald aantal burgers ondertekend, in het openbaar behandelen. Iedereen die een petitie indient, heeft recht op een gemotiveerd antwoord.

Herziening van verouderde Rechtsregels

Nieuwe, door de gemeenschap aanvaarde, inzichten ten aanzien van de leefbaarheid van onze samenleving moeten tot uitdrukking komen in onze wetgeving.

1. Echtscheidingsgronden moeten in de wet worden verruimd.

De wet dient echtscheiding met onderling goedvinden te erkennen. Voorts moet echtscheiding worden toegestaan op grond van zodanige - door de rechter te beoordelen - gedragingen van de ene echtgenoot, dat van de ander niet gevergd kan worden dat deze het huwelijk voortzet.

2. Het recht van alle werknemers om te staken moet in de wet worden erkend. De rechter kan een staking verbieden wanneer dit recht duidelijk misbruikt wordt.

3. Afschaffing van de celstraf als disciplinaire maatregel tegen militairen.

4. De censuur die de militaire overheid uit politieke of disciplinaire overwegingen t.a.v. ondergeschikten uitoefent, moet worden afgeschaft.

5. Filmcensuur voor volwassenen is ontoelaatbaar.

De filmkeuring mag alleen aangeven of een film toegankelijk is voor jeugdige personen en voor welke leeftijdsgroepen.

Meer sociale rechtvaardigheid, grotere economische doelmatigheid

Het sociaal-economische beleid dient zowel te worden gericht op de economische groei als op sociale rechtvaardigheid bij de verdeling van de welvaart. Sociale rechtvaardigheid is pas aanwezig als iedere Nederlander:

de zekerheid heeft van een welvaartsvast minimumloon, ongeacht zijn capaciteit; over een woning kan beschikken, die beantwoordt aan de moderne levensbehoeften;

verzekerd is van een verantwoorde gezondheidszorg;

ook financieel in staat is elk voor hem geschikt onderwijs te volgen;

zeker kan zijn van een verantwoorde voorziening van zijn oude dag;

zijn recht op arbeid kan uitoefenen.

D'66 meent dat in onze samenleving nog niet aan al deze voorwaarden is voldaan.

Economische doelmatigheid wordt bevorderd door een praktische benadering van de economische problemen los van starre ideologische uitgangspunten, hetzij van "links", hetzij van "rechts".

1. Een overheidsbeleid, gericht op het bevorderen van de economische groei op lange termijn. Het streven naar volledige werkgelegenheid dient daarbij voorop te staan.

2. Instelling van een ministerie van technologische ontwikkeling en automatisering. Dit ministerie moet zich bezighouden met de stimulering van de wetenschappelijke ontwikkeling en de bestudering van de sociale en technische economische gevolgen ervan.

3. Groeperingen, die door de economische groei, buiten hun schuld, worden bedreigd in hun bestaan, dienen door de overheid te worden geholpen.

De overheid dient in een dergelijke situatie, die van geval tot geval beoordeeld wordt, die maatregelen te nemen die naar de normen van sociale rechtvaardigheid gewenst zijn.

4. Gelijke arbeid van mannen en vrouwen moet gelijk worden beloond.

Betere fiscale en maatschappelijke maatregelen moeten genomen worden, zodat de vrouw - en met name de gehuwde - meer dan tot nu toe, in het productieproces opgenomen kan worden.

5. Twee koopavonden per week.

In het belang van alle consumenten, in het bijzonder de alleenstaande werkenden en de werkende gehuwde vrouwen, moet aan winkeliers worden toegestaan twee avonden per week hun winkels open te houden.

6. De consumenten moeten als groep in de Sociaal-Economische Raad worden opgenomen.

Consumentenorganisaties moeten altijd bij het overleg over vestigingseisen betrokken worden.

7. Een gegarandeerd minimuminkomen met ingang van 21 jaar in plaats van, zoals nu, 23 jaar.

Gehuwden beneden de 21 krijgen met ingang van hun huwelijk recht op dit minimuminkomen.

8. Vermindering van de progressie in de inkomstenbelasting, in het bijzonder voor de middengroepen.

Ter bevordering van de persoonlijke inzet en inspanning dient over de gehele lijn, doch in het bijzonder voor de middengroepen, de progressie in het tarief der inkomstenbelasting minder steil te verlopen. Echter het maximaal percentage dient verder door te lopen dan thans. Dit betekent dat de zeer hoge inkomens zwaarder worden belast. In de vennootschapsbelasting dient een grens te worden gesteld waarboven salarissen en tantièmes niet als bedrijfskosten worden beschouwd.

9. Invoering van een progressie in de vermogensbelasting.

In het tarief van de vermogensbelasting dient een progressie te worden ingevoerd, oplopend tot een percentage van 1,2%. Hierbij zal een belastingvrije voet gelden van fl.75.000.-, om het ontstaan van kleinere vermogens te stimuleren. Er zal geen kinderaftrek zijn.

10. Aanzienlijke verhoging van het successie- en schenkingsrecht.

Aanzienlijke verhoging van het successie- en schenkingsrecht, ook bij vererving aan meerderjarige kinderen, is gewenst. Hierbij dient voor het successierecht een algemene vrijstelling tot fl. 100.000.- te gelden. De bestaande vrijstelling ten behoeve van de echtgenoot moet worden gehandhaafd.

11. Zolang de inflatie voortduurt, moet periodiek een belastingcorrectie worden toegepast.

12. Verschuiving van de directe naar de indirecte belastingen moet zo klein mogelijk zijn.

Bij de harmonisering van de belastingstelsels binnen de E.E.G. is een verschuiving ten gunste van de indirecte belastingen onvermijdelijk. D'66 meent dat de regering bij de onderhandelingen hierover het standpunt moet innemen dat deze verschuiving zo gering mogelijk moet zijn.

13. De structuur van ons huidige belastingstelsel dient te worden vereenvoudigd.

14. Gelijke kinderbijslag voor alle kinderen.

De kinderbijslagregeling moet zonder progressie gelden vanaf het eerste kind, zonder onderscheid naar beroepsgroep.

15. De overheidsuitgaven moeten niet dogmatisch vastgelegd worden op een bepaald percentage.

Het is niet uitgesloten dat als gevolg van de grote uitdaging, waarvoor onze samenleving in de toekomst gesteld wordt, de overheidsuitgaven een hoger percentage in het nationale inkomen in beslag zullen nemen. De urgentie van de te treffen voorzieningen afgewogen tegen de financiële offers, dient bij de politieke keuze beslissend te zijn. De regering moet dan de hiervoor noodzakelijke offers vragen, teneinde een inflatoire ontwikkeling te voorkomen die immers altijd leidt tot verschijnselen als discriminatie van de zgn. vergeten groepen, een onevenwichtige betalingsbalans en ten slotte een noodzakelijke bestedingsbeperking.

16. Belangrijke besparingen kunnen gevonden worden door een verregaande automatisering van het overheidsapparaat.

17. Een gemeenschappelijk standpunt met de omringende landen t.a.v. de exploitatie van bodemschatten.

Indien de regering niet op korte termijn met de regeringen van de omringende landen tot een gemeenschappelijk standpunt weet te komen ten aanzien van de overheidsdeelneming in de exploitatie van de bodemschatten, zal zij bij de beoordeling van het gewenste percentage in de deelneming rekening moeten houden met de praktijk van die andere landen.

18. Uitbreiding en, waar nodig, invoering van een publikatieplicht voor ondernemingen en instellingen.

19. Het aantal commissariaten dat één persoon kan vervullen, dient beperkt te worden.

20. Vergrote inspraak van de werknemers in de onderneming.

Hierbij wordt gedacht aan de eventuele vervanging van de ondernemingsraad door een personeelsraad, uitsluitend bestaande uit gekozen personeelsleden.

21. Discriminatie tussen de erkende en de categorale vakbonden zoals die thans geschiedt, behoort te verdwijnen.

Bevordering van de Internationale samenwerking.

Vermindering van de Internationale spanning

Het centrale thema dat de Nederlandse buitenlandse politiek dient te beheersen is: de Nederlandse bijdrage aan de intensivering van de internationale samenwerking en de vermindering van de internationale spanningen. D'66 stelt zich voor een buitenlands beleid te bevorderen dat gericht is op het doorbreken van verouderde ideologische uitgangspunten en denkpatronen.

1. Ter bevordering van de samenwerking en ontspanning in Europa moet Nederland het initiatief nemen tot het bijeenroepen van een conferentie van NAVO-, Warschaupaktlanden en de overige Europese landen.

Het doel van deze conferentie zou uiteindelijk moeten zijn: te komen tot verdere politieke samenwerking en ontspanning in geheel Europa. Ter voorbereiding daarvan zal men zich in de beginfase bezig moeten houden met de verbetering van de betrekkingen op het gebied van handel, wetenschap, kunst en toerisme en met het totstandbrengen van een gemeenschappelijke aanpak van de ontwikkelingshulp.

2. Nederland moet de D.D.R. gaan erkennen.

Nederland moet in eerste aanleg - met zijn bondgenoten - de Duitse Bondsrepubliek bewegen de zgn. Haillsteindoktrine (waarbij de Bondsrepubliek de diplomatieke betrekkingen verbreekt met die landen die de D.D.R. erkennen) op te heffen. Ook in het geval dat dit niet tot resultaten leidt, zal Nederland de D.D.R. moeten gaan erkennen.

3. Voortdurend moet worden nagegaan of de Oosteuropese landen nauwer bij de E.E.G. betrokken kunnen worden.

4. Stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam.

De kwestie-Vietnam kan alleen worden opgelost door onderhandelingen. Deze kunnen pas plaats vinden als:

de luchtbombardementen op Noord-Vietnam onmiddellijk en blijvend worden beëindigd;

het nationale bevrijdingsfront als onderhandelingspartner wordt erkend;

de Noord-Vietnamese infiltraties in Zuid-Vietnam worden stopgezet.

5. Communistisch China in de Verenigde Naties.

Communistisch China en Nationalistisch China (Formosa) moeten beide een zetel in de Verenigde Naties innemen. De permanente zetel van China in de Veiligheidsraad moet door Communistisch China worden bezet.

6. Rechtstreekse verkiezing van het Europese parlement.

7. Engeland in de E.E.G.

De spoedige toetreding van Engeland en de Scandinavische landen tot de E.E.G. moet worden bevorderd. Dit mag niet leiden tot vertraging in het proces van de Europese eenwording.

8. Een nieuw federaal Europa dient gebaseerd te zijn op dezelfde beginselen van democratie, vrijheidsrechten en openheid als D'66 nastreeft voor de Nederlandse samenleving.

9. Verhoging van de ontwikkelingshulp tot ca. 900 miljoen gulden.

Nederland moet zijn bijdrage aan de ontwikkelingshulp tot ca. 900 miljoen gulden verhogen. Daarbij dient nauwkeurig gelet te worden op de continuïteit, doelmatigheid en nazorg van de geboden hulp.

D'66 is van mening dat men niet moet uitgaan van een dogmatisch vastgesteld percentage, maar van de meetbare reële behoefte aan hulp die direkt en effectief kan worden gelenigd.

10. Rassendiscriminatie in iedere vorm is ontoelaatbaar.

D'66 veroordeelt principieel de Zuidafrikaanse Apartheidspolitiek.

11. Openheid in de buitenlandse politiek.

Het buitenlands beleid van de regering moet meer in de openbaarheid worden gebracht dan thans het geval is. Met name dient de minister van buitenlandse zaken van elke belangrijke buitenlandse conferentie direkt verslag uit te brengen aan het parlement.

De Landbouw

1. De concurrentiepositie van de Nederlandse land- en tuinbouw mag door de werking van het landbouwbeleid van de E.E.G. niet nadelig worden beïnvloed.

2. Aanleg en instandhouding van zee- en rivierdijken zijn taken van de overheid.

3. Ruilverkaveling dient te worden bevorderd. Hierbij moet de stemmingsprocedure worden gedemocratiseerd.

Onderwijs

Onderwijs moet de totale persoonsontplooiing en niet alleen het intellect bevorderen, met een accent op het logische en sociale denken, het verantwoordelijkheidsgevoel, de levensbeschouwelijke vorming en liet expressievermogen. Het ontbreken van geld mag voor niemand een hindernis vormen het onderwijs te ontvangen dat hij nodig heeft.

1. Het jaarklassensysteem bij het lager- en middelbaar onderwijs moet worden vervangen door een stelsel, waarbij de leerling per vak wordt bevorderd.

Leerlingen - ook van verschillende leeftijd - moeten kunnen samenwerken en gezamenlijke opdrachten uitvoeren, waarbij bevordering per vak mogelijk wordt en een betere aansluiting op de individuele belangstelling van de leerling wordt verkregen, een en ander met name ter oplossing van het zittenblijversprobleem.

2. Verbetering van het studietoelagenbeleid.

Het huidige studietoelagenbeleid draagt onvoldoende bij tot de democratisering van het onderwijs. D'66 stelt de volgende veranderingen voor:

de financiële positie van de ouders mag geen faktor zijn bij het te volgen beleid; aankomende studenten, die aan de gestelde vooropleidingsvereisten voldoen (toelatingseisen zie programma), moeten gedurende ca. 2 jaar een uitkering kunnen krijgen, waarmee zij in hun onderhoud kunnen voorzien; daarna zal voortzetting plaatsvinden op basis van de te ontwikkelen normen betreffende studieresultaten en maatschappelijke behoefte; kinderaftrek en kinderbijslag aan ouders van studerende kinderen moeten worden afgeschaft, wanneer een uitkering verstrekt wordt; het totale ter beschikking te stellen bedrag moet worden verhoogd.

Cultuur

1. De partij is voor het invoeren van een nationale omroep. Hierbij wordt gedacht aan een onafhankelijke organisatie, vergelijkbaar met de B.B.C. in Engeland, die een geheel programma verzorgt, maar concurreert met andere omroeporganisaties.
2. Naast de nationale omroep moeten plaatselijke radiostations worden ingericht.
3. Nationale laboratoria voor kunstenaars. Nationale laboratoria moeten worden ingericht, waar kunstenaars en musici de mogelijkheden van licht en geluid kunnen onderzoeken en waar synthetische materialen worden onderzocht op hun bruikbaarheid voor creatieve werkzaamheden.
4. De accommodatie voor sport en lichamelijke opvoeding moet worden uitgebreid.
5. Ongelimeerde sporttoto. De gelden voor meer sportaccommodaties dienen te worden opgebracht door een sporttoto die niet aan een limiet is gebonden.

Ruimtelijke ordening

Op grond van de zeer hoge bevolkingsdichtheid van Nederland is ruimtelijke ordening van het allergrootste belang voor de verkrijging van een zo goed mogelijk woon- en leefmilieu. Industrialisatie, woningbouw, verkeer en recreatie vormen een ondeelbare problematiek en vereisen een ver vooruitziend uitvoerings- en financieringsbeleid. Vandaar de wenselijkheid van een minister voor de ruimtelijke ordening.

Een mogelijkheid om de regering in staat te stellen de benodigde coördinatie beter tot stand te brengen is de toekenning van meer coördinerende bevoegdheden aan een afzonderlijke minister voor de ruimtelijke ordening.

Woningbouw

1. Betere doorstroming gewenst. De woningnood wordt voor een deel veroorzaakt door een onjuiste bezetting van de bestaande woningvoorraad. Maatregelen dienen te worden voorbereid om een betere doorstroming te bevorderen.
2. Herziening van het subsidiestelsel. Het huidige subsidiestelsel dient herzien te worden, zodat meer dan tot nu toe de subsidie ten goede komt aan de minder draagkrachtigen.
3. Het doelmatig bouwen en het streven naar bouwkostenverlaging moet worden gestimuleerd.

Volksgezondheid

1. Herziening van het ziekenfondswezen. Het ziekenfondswezen moet grondig worden herzien. De huidige op levensbeschouwelijke en maatschappelijke basis geschoeide organisatie is in hoge mate ondoelmatig en moet worden doorbroken.
2. Bestrijding van het toenemend tekort aan huisartsen.

Het toenemend tekort aan praktiserende huisartsen vormt een ernstige bedreiging voor de gezondheidszorg in Nederland. Daarom moeten de volgende maatregelen worden genomen die op korte termijn verlichting kunnen brengen: bevordering van de vorming van gecombineerde huisartsenpraktijken; verantwoorde sociale voorzieningen voor huisartsen; verkorting van het theoretisch gedeelte van de artsenopleiding.

3. Betere voorzieningen voor de bejaarden.

Bejaarden moeten niet als afzonderlijke groep, maar als gewone mensen worden behandeld. Bejaardentehuizen en woningcomplexen moeten worden gebouwd temidden van woonwijken, opdat de verschillende leeftijdsgroepen normaal met elkaar contact kunnen onderhouden. De centrale overheid zal via de gemeenten de bouw van deze tehuizen moeten subsidiëren.

4. Verbetering van de voorzieningen voor de chronisch geestelijk gehandicapten (de meest vergeten groep in onze samenleving).

De voorzieningen voor chronisch geestelijk gehandicapten moeten zo snel mogelijk aan de behoeften worden aangepast. Een beter toelatingsbeleid, gebaseerd op niet-confessionele criteria, en bespoediging van de bouw van inrichtingen, zullen noodzakelijk zijn het tekort van 16.000 bedden weg te werken.

Bevolkingspolitiek

1. De overheid moet ervoor zorgen dat in ons land de kennis en de middelen voor rationele gezinsplanning vrij toegankelijk zijn.

2. Opneming van sexuele voorlichting in het onderwijsprogramma moet worden bevorderd.

Gezien de verantwoordelijkheid van de ouders kan het bijwonen van de lessen niet verplicht worden gesteld.

3. Anticonceptionele middelen zullen in het algemeen zo ruim mogelijk verkrijgbaar moeten worden gesteld.

Een uitzondering op deze vrije verspreiding wordt gemaakt voor de middelen waarbij hulpverlening door de arts onmisbaar is. De pil dient slechts op doktersrecept verkrijgbaar te zijn. Zij zal in het ziekenfondspakket moeten worden opgenomen.

4. Bestrijding van de vervuiling van lucht, water en grond.

De sterk toenemende vervuiling van lucht, water en grond gaat een dusdanige bedreiging vormen van de gehele volksgezondheid dat de overheid aan de bestrijding ervan de hoogste prioriteit moet verlenen. Dit geldt zowel de mobilisatie van het wetenschappelijk potentieel in ons land als het op korte termijn treffen van ingrijpende wettelijke maatregelen. In beginsel moeten de kosten der bestrijding van de vervuiling door de veroorzaker worden gedragen.

5. Effectievere bestrijding van het lawaai in het verkeer.

Een effectievere bestrijding van het lawaai in het verkeer is noodzakelijk. Een stringente wettelijke regeling en een doeltreffende controle hierop moet spoedig tot stand komen. Daarnaast zal een wettelijke regeling moeten garanderen dat bij nieuwbouw zowel de interne als externe gehorigheid tot het minimum wordt beperkt.